

О «Робота оператора сполучає в собі смак і бачення художника, знання інженера, досвід хіміка, здоров'я добре тренуваного спортсмена»

Микола Кульчицький

Тато

Євген Сологуб

56

Це був кінооператор найвищого ґатунку, так би мовити магістр операторського ордену на Україні — і за віком, і за досягненнями. На теренах колишнього СРСР це був батько першого кольорового фільму «Сорочинський ярмарок». Не буде перебільшенням сказати, що вже в тій операторській концепції були деякі, хоча й зародкові, елементи українського кольорового поетичного кіно. По війні Кульчицький був репресований і, вийшовши на волю, змушений був починати все спочатку. Ніколи й словом не прокопався про своє ув'язнення. А кому пощастило з ним працювати, знають, яка це була скромна, зворушлива в своїй доброті, простоті — та ба, навіть у своїх «кумедних» звичках людина.

Згадую своє знайомство з Миколою Леонідовичем. Я потрапив у знімальну групу «Червоного поля» (режисер В.Ілляшенко). Працював там асистентом оператора. Слід підкреслити, що повага до «пролетарів» кіно — механіків, освітлювачів, декораторів — була притаманна Миколі Леонідовичу не на словах. От, наприклад, починається зйомка і визначається місце для камери. Тато ходить туди-сюди, присідає, зазирає в «зухера» — видошукача, й, нарешті, ставить на землю «кофра» — операторську свою знайому сумку. Значить, камера стоятиме саме тут і ніяких змін вже не буде. (Додати, що чи не всі інші оператори любили помучити своїх асистентів та механіків, багаторазово міняючи місце важких штатива й камери на кожен план).

Про того «кофра» слід окремо сказати. Його сміливо можна назвати скарбницею українського кінематографа — там було все, накопичене Татом за довгі роки операторства: лінзи, фільтри, «крейци», кашетки та багато іншого нестандартного обладнання.

Професіонали знають, що далеко не всі оператори люблять ділитися своїми секретами, а в Тата дати на деякий час комусь навіть унікального власного об'єктива було зазвичай. Я, наприклад, брав специфічного фільтра для інфра-плівки, якого «не існувало в природі» взагалі. А його колекція фотоапаратів, найбільша в Україні?

Подиву гідне уміння Кульчицького конструювати прості, зручні, дешеві операторські пристрої. Один з них — операторські «ноші». Тато Микола вигадав їх ще під час зйомок «Івана Франка», й тепер мало хто, користуючись ними, може пригадати, хто ж є автором конґеніальних по простоті обладунків. Звичайнісінькі тобі будівельні «носилки», на які сідає оператор, зате яка свобода руху! Між камерою та актором

не існує жодних перепон — вони тепер можуть бігати, навіть по східцях! Таким пристроєм знято чимало найскладніших тревелінгів у найсучасніших картинах. Ще й досі наш кінематограф не володіє камер-роботами чи, скажімо, стеді-шотами. Виручає хто? Тато Кульчицький зі своїми «ношами»!

Або, наприклад, які «кумедні» речі він неодмінно возив за собою: ящик та велику фанерну лопату. Його «підколювали»: «Тату, на біса вам така лопата влітку — снігу ж нема!» Однак виявлялося, що саме такою сніговою лопатою найзручніше перекривати камеру од сонця на будь-якому плані — навіть на найкрупнішому, освітленому чи натурним, чи відображеним, чи й будь-яким електричним світлом. А ящик був непростий. Він давав можливість Кульчицькому сидіти за кінокамерою, причому на трьох різних рівнях висоти.

Винахідливий він був не лише як оператор. Він міг несподівано втрутитися в режисуру так, що режисер цього «не помічав». Щоб передати запаморочення в людини після тривалого голоду, Микола Леонідович переставив швидкість зйомок камери на 32 кад./сек., і рухи акторів на екрані уповільнилися. Здавалося, що вони мляві, хитаються від голоду.

У перервах між зйомками цей небалакучий чоловік вмів і любив розважити знімальну групу. Вона нудиться, очікує на сонце. Актори кволо жують огірки з сусідньої грядки.

— Треба переживати, — несподівано напучує їх Кульчицький, — а ви пережовуєте!

...Недарма його усі неофіційно й офіційно прозивали Татом. Завжди щось саме батьківське було в його поведженні. Через те так тягнулися до нього люди, бо творчо працювати з Кульчицьким було легко й радісно.